

Konstnärlig gestaltning i Region Skåne

*Omslagsbild "La Familia" på Akut- och
Infektionskliniken Malmö sjukhusområde,
av Monika Gora, 2010.*

Konstnärlig gestaltning i Region Skåne

Precis som livet kan konst vara både komplicerad och enkel. Den kan väcka olika sorters känslor, ge glädje, förbrylla eller verka omtumlande. Samtidigt kan den göra så att vi hittar nya sidor av oss själva och andra.

Begreppet konst är otroligt brett, och uttrycksformerna lika många som konstnärerna själva. I detta finns kraften att sammanföra människor, skapa nya berättelser, och vidga perspektiv.

Står du inför ett konstverk, och samtidigt har tillgång till kunskap om det, så stimuleras din nyfikenhet. Konst kan göra att din förståelse inför något tidigare okänt ökar – ett sammanhang, en kulturell skillnad, en annan människa.

Den omedelbara effekt ett konstverk i vissa fall har på betraktaren kan göra individen bättre rustad för framtid, liv och utmaningar. Ett konstverk kan även skapa kommunikation – vad är det som händer i verket och vad vill konstnären säga?

Region Skånes konstsamling består dels av lös konst – konst i form av målningar eller skulpturer etcetera som kan flyttas och hänga eller stå på olika ställen.

Konstsamlingen består också av fasta konstnärliga gestaltningar – permanent konst beställd och utförd för en viss plats eller byggnad. Dessa kallas även för byggnadsanknuten fast konstnärlig gestaltning.

Sjukhus och sjukhusområden är en del av samhällets offentliga rum. Hit kommer vi i olika skeden av livet och här kan konsten hjälpa oss i olika situationer.

I mötet med konst i gemensamma rum, platser vi delar med varandra, uppstår möjligheter för samtal och insikter. Samtidigt ska konstnärens och det konstnärliga uttryckets frihet stödjas också när det bryter, utmanar och provocerar.

Genom sitt fokus på konst vill Region Skåne att konstnärlig gestaltning ska vara en hälsofrämjande drivkraft i vård- och arbetsmiljön. Konstverkens funktion är även att skapa en välkomnande och attraktiv miljö och ge en känsla av sammanhang och omsorg.

Konst i vårdmiljö

Arkitekturen är betydelsefull i den läkande miljön ett sjukhus är. Vårdmiljöns uppbyggnad och rum påverkar människors välbefinnande och återhämtning. Att människor mår bättre i vackra miljöer är tydligt, och något som bevisats i vetenskapliga undersökningar.

Konstnärliga gestaltningar i sjukhusmiljöer har en lång rad positiva effekter. De kan få människor att må bättre genom att fungera stödjande vid smärta, väntan och oro. De kan även dämpa ängslan och fungera som både distraktion och andrum.

Ett sjukhusområde är både vård- och arbetsmiljö och innehåller allt från offentliga miljöer till enheter med högteknologisk verksamhet. Sjukhusens utformning bygger på erfarenhet, kunskap och forskning.

Att söka vård kan för många människor upplevas som en utsatt situation. Just där och då är stöd, svar på frågor och omsorg extra viktigt. Här har konsten en viktig funktion i sin roll när det gäller att stötta fysisk och psykisk läkning.

*"Cirklar nära oss",
Rättspsykiatriskt centrum Trelleborg,
av Cecilia Sterner, 2016.*

Region Skånes sjukhusområden är betydelsefulla inslag i de olika skånska städerna. De ligger ofta centralt, är öppna mot staden, och utvecklas i samma takt som samhället förändras.

Som en del av detta är konsten och andra kulturvärden viktiga delar i berättelsen om den geografiska staden – både när det gäller byggnader och de gröna miljöerna.

Kultur bidrar till samhället och individernas utveckling. Över tid är kulturen en källa till kunskap som formar social gemenskap i en stad och på ett sjukhus.

Konst i offentliga miljöer fungerar som riktmärken och skapar balans och harmoni i rummen, både utomhus och inomhus. Den kan markera platser i stora byggnader, utsträckta vårdmiljöer eller sjukhusområden. Konsten kan också göra det enklare för människor att orientera sig i sjukhusmiljöerna.

Konstnärlig gestaltning kan leda till oväntade möten och inbjuda till samtal över sociala och kulturella gränser. De kan också skapa upplevelser med patientens välmående och närvaro i fokus.

Människans vardag och kultur är full av berättelser och minnen. Skildrade i konstverk kan de locka fram ett leende, en igenkänning eller göra en plats mer rofylld. De kan även bidra till bättre beredskap hos individen att möta sjukdomar, psykiska trauman och sociala problem.

Konsten kan förvandla ett rum så att det upplevs som mer ombonat, lysa upp en arbetsdag för personalen, eller påminna om världen utanför i svåra situationer.

*Bilden överst t h "Blå spegling",
Långa raden, Malmö Sjukhusområde,
av Barbro Bäckström, 1973.*

*Nedre bilden t v konstverk "A Conundrum",
Barn- och ungdomspsykiatrimottagning
Första linjen, Lund, av Rachel Koolen, 2014.*

*Nedre bilden t h konstverk "Hale Hale Helicopter
Whale", Barn- och ungdomspsykiatrimottagning
Första linjen, Lund, av Rachel Koolen, 2014.*

Konstnärlig gestaltning – ett långsiktigt arbete

Konst kan framhäva en plats eller en byggnad. Den kan samspela med naturen eller andra hus i närheten, och även lyfta fram lokala historiska händelser och förlopp.

När Region Skåne ska uppföra nya byggnader är konsten en naturlig del av byggprocessen. Planeringsarbetet utförs med hjälp av verktyget ”Dialog- och behovsmodellen”. Detta ska identifiera och beräkna storleken på investeringskostnaden när det gäller fast konstnärlig gestaltning i ett byggprojekt.

Arbetet med konst enligt denna modell är en naturlig del av vården. Det behövs en dialog kring konsten precis som med allting annat i sjukvårdsmiljön.

”Dialog- och behovsmodellen” är en process som fokuserar på de mjuka värdena i första hand. Målet är att natur, kultur och arkitektur ska hänga ihop i en läkande miljö.

Modellen gör det möjligt för Region Skåne att tidigt involvera konstnären i byggprocessen. Detta innebär att hen kan vara med och utveckla och påverka den framtida gestaltningen redan från början.

Samarbetet mellan beställare, byggare och konstnär kräver både kompromissvilja, tålamod och nyfikenhet. För bästa resultat är det nödvändigt att tidigt i processen ta in arbetet och planeringen med den konstnärliga gestaltningen i de nya lokalerna, här har ”Dialog- och behovsmodellen” en viktig funktion.

Bild t v. "Väktare", Emelie Sandström, 2016. Bild från filmen gestaltning "Väktare".

Bild t h. Konst har funnits på sjukhus i Skåne i över hundra år. Ett av de äldsta verken är Anders Olssons skulptur "Hälsokällan" från 1914. Den står placerad vid Skånes Universitetssjukhus i Malmö.

Att köpa in och beställa konst till offentliga miljöer är en lång process som börjar med en offentlig upphandling. Information om dessa finns på Region Skånes hemsida.

Ett viktigt kännetecken för ny konstnärlig gestaltning är att den ska ha dynamisk hållbarhet. Detta innebär att den ska ha språklig bredd och sträva efter en mångfald av konstnärliga och estetiska uttryck.

Processen ska även värna konstnärens frihet när det gäller hans förhållningssätt till förutsättningarna i det offentliga rummet.

Konsten ska ha ett neutralt innehåll samtidigt som den ska göra det möjligt att lyfta fram frågor och problemformuleringar under arkitektens livscykel, både i nuet och i framtiden.

Planering och utförande av konsten ska sträva efter hållbar utveckling när det gäller material och miljö. Konstnären ska använda hållbara material med lång livslängd, låg energiförbrukning och litet underhållsbehov.

Fast konstnärlig gestaltning inom Region Skåne ska bevaras inför framtiden. Om den behöver flyttas – till exempel i samband med

en ombyggnad eller tillbyggnad – är det viktigt att konstnärens ursprungliga avsikt med konstverket behålls.

Den lösa konsten inom Region Skåne, till exempel målningar, skulpturer, fotografier, textila konstverk, grafiska verk eller konsthantverk, finns utplacerade i vårdmiljöer och administrativa miljöer över hela Skåne.

Regelbundna inköp av verk av skånska konstnärer började på 1960-talet. Idag äger Region Skåne omkring 33 000 verk av runt 5 000 konstnärer.

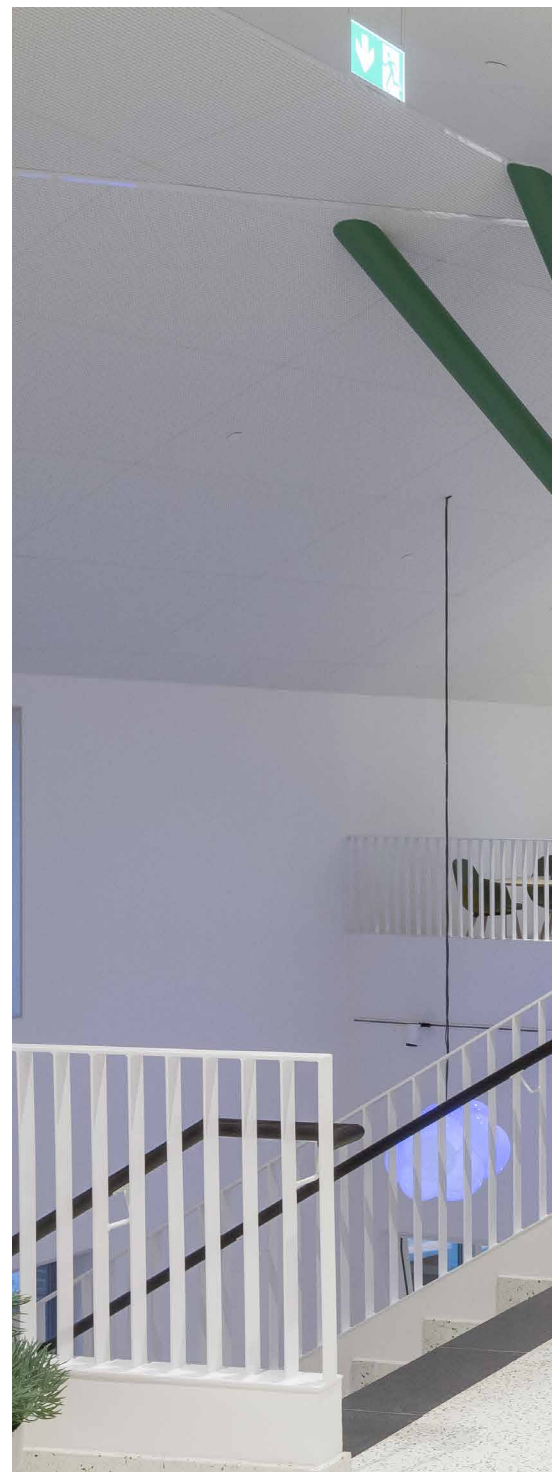
Arbetet med att planera, beställa och genomföra konst för offentliga miljöer tar avstamp i Region Skånes värderingar: att vara välkomnande, drivande och visa omtanke och respekt.

Genom att ge konstnärer möjlighet att representeras i offentliga miljöer vill Skåne värna konstlivet i Skåne. När konstverk – både lösa och fasta – köps in till Region Skånes konstsamling, får de chansen att möta en stor publik. Inköpen stimulerar även gallerier, konstutställningar och konstinstitutioner.

Urvalet ska stå för hög konstnärlig kvalitet, jämn könsfördelning och sträva efter god spridning när det gäller konstnärskap, material, tekniker och uttryck.

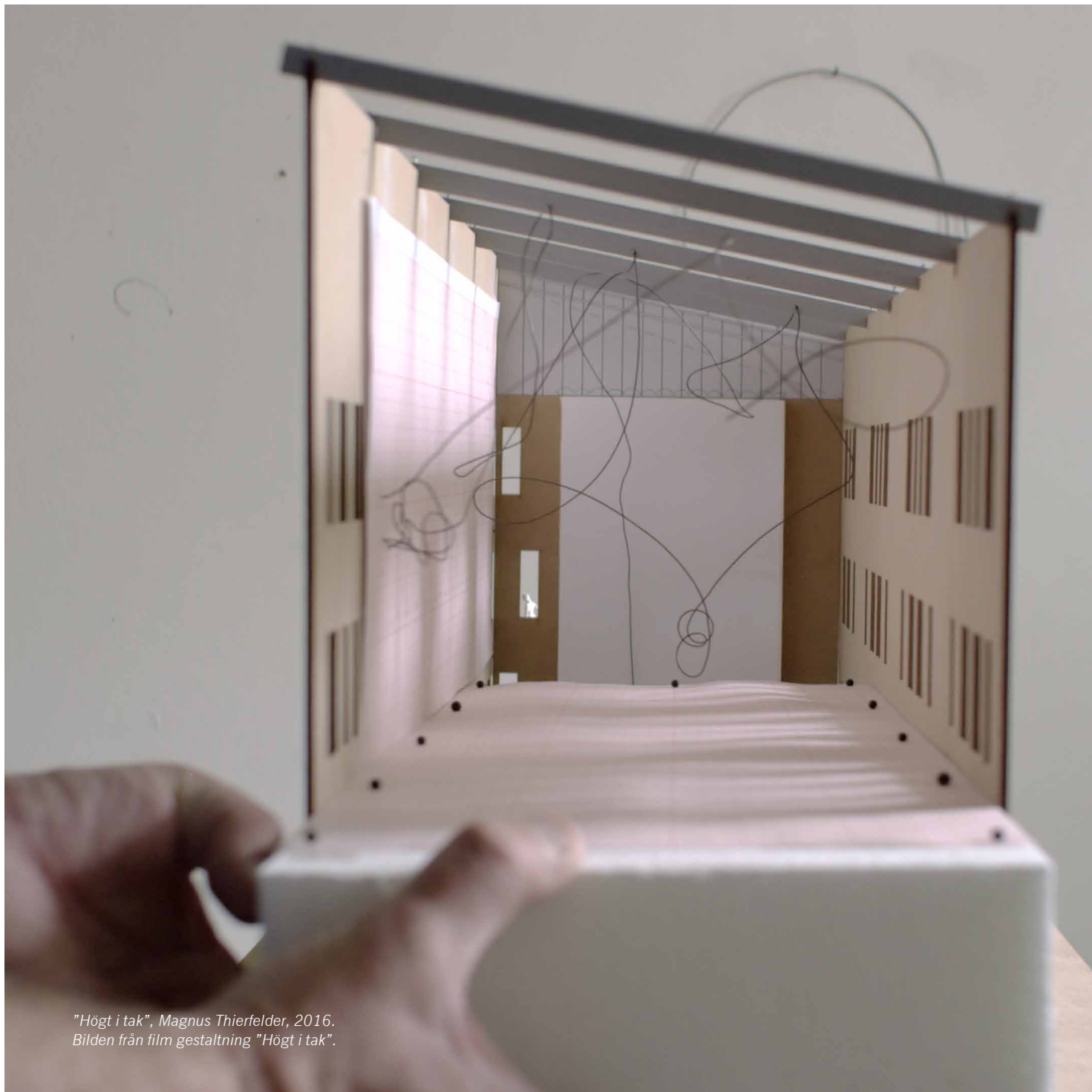
Dokumentet ”Riktlinjer för fast konstnärlig gestaltning – Region Skånes fastighetsbestånd” är styrande för hur Region Skåne ska arbeta kring planering, beställning och utförande av konstverk i byggnader.

Riktlinjerna bildar ett underlag för uppdragsbeskrivning och genomförande av fast konstnärlig gestaltning i Region Skånes fastighetsbestånd – både det befintliga och i framtida fastigheter.

*"Dagdroppar och Pärlmomoln",
Rättspsykiatriskt centrum Trelleborg,
av Mats Bigert och Lars Bergström, 2016.*

*"Högt i tak", Magnus Thierfelder, 2016.
Bilden från film gestaltning "Högt i tak".*

Handlingsplan för fast konstnärlig gestaltning

När Region Skåne ska uppföra en ny byggnad och investeringen för den fasta konstnärliga gestaltningen har bestämts, tas en handlingsplan fram. Denna plan blir ett arbetsdokument vars syfte är att förklara förutsättningar och processer vid upphandling av konstnärliga tjänster och produktion av fast konstnärlig gestaltning.

Handlingsplanen lägger grunden till den gemensamma målbilden för projektet – från planering av byggnad, upphandling och utförande, fram till dokumentation av gestaltningen.

För att undvika förseningar och oklarheter är det viktigt att den gemensamma målbilden är klar

redan från början. Denna utgör grunden för en framgångsrik arbetsprocess och samverkan med konstnären över de kommande åren, från upphandling till invigning av verket.

Arbetsprocessen utgår från konstnärens förhållningssätt till den plats han eller hon fått sig tilldelad för det konstnärliga uppdraget. Hur är platsens förutsättningar? Vad är det som ska uttryckas? Hur ska verket samspela med den omgivande sjukvårds- och stadsmiljön? Konstverket ska också ha möjlighet att växa och utvecklas på den plats det placerats på.

Processen ska även följa konstnärens strategi, tankegångar

och arbetssätt när det gäller det offentliga rummet. Det är också viktigt att det finns utrymme för oförutsedda, spontana konstnärliga idéer som kan uppstå under arbetsprocessen. Allting är inte ristat i sten, dörren till det konstnärliga utforskandet ska få stå öppen.

Sjukvårdsmiljöer är komplicerade byggprocesser och planeras i flera steg under en lång tidsperiod. Under en sådan byggprocess kan konstnären utföra tillfälliga konstnärliga gestaltningar i ett byggområde. Målet med dem är att skapa ett sammanhängande uttryck under olika stadier i ett sjukhusområdes utveckling.

Berätta om konsten

Alla ska ha möjlighet till kulturupplevelser i Region Skåne och konst i offentliga miljöer har en viktig roll i detta. Region Skåne arbetar med att nå medborgarna och öka kunskapen om – och därmed upplevelsen av – de många olika verken i konstsamlingen.

Ett sätt att göra detta är att berätta om och dokumentera konstprocessen på olika sätt, från första idé till färdigt verk. Berättelsen om hur konstverket kom till lyfter fram perspektivet hos både konstnär och betraktare.

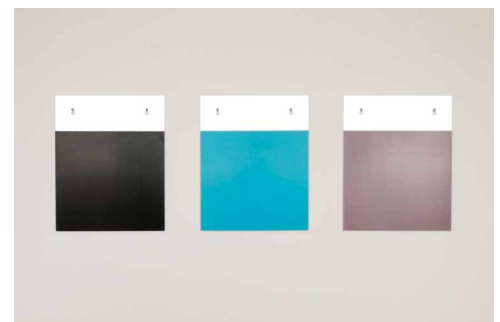
Dokumentationen gör det även lättare för betraktaren att förstå verket på olika plan, både nu och i framtiden.

Även konstpedagogikens roll är viktig för helhetsupplevelsen. Alla människor har inte erfarenheten eller vanan att ta till sig ett konstverk. Här är konstpedagogik ett konkret verktyg och ett sätt att nå både patienter och anställda. Med hjälp av konstpedagoger skapas bättre förutsättningar för betraktarens möte med konsten.

*Bild från ovan.
"Cykel", Diagnostiskt centrum,
Malmö sjukhusområde,
av Erik Lundh och Sven Lundh, 2003.*

*"Torje (14)", Ungdomsmottagningen Lund,
av Andrea Gjestvang, 2012.*

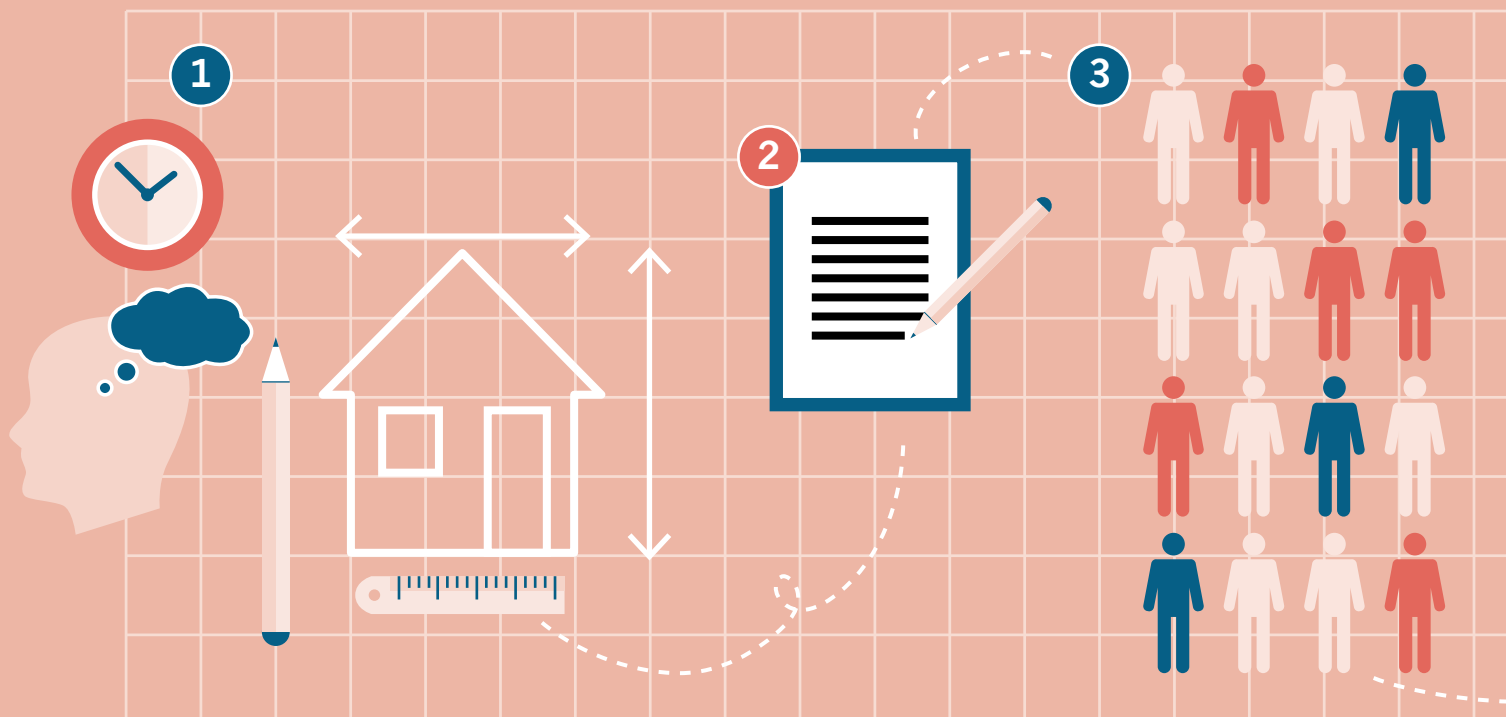
*"Rear window (Bone black), Rear window
(Cerulean blue), CMY (Rear window)",
Diagnostiskt centrum, Malmö sjukhusområde,
av Jakob Simonson, 2012.*

*"Brytning", Onkologimottagning
strålbehandling Lunds sjukhusområde
av Jukka Varelä, 2013.*

Så här arbetar vi med konstnärlig gestaltning

1 När ett stort bygge ska dra igång börjar även planeringen kring vilken konstnärlig gestaltning bygget ska innehålla.

2 Första steget till en upphandling tas genom en öppen utlysning av uppdrag. Konstnärer lämnar in sina anbud på uppdraget

3 I första urvalsomgången går en referensgrupp igenom alla anbud och väljer ut en handfull konstnärer som skriver på avtal om skissuppdrag.

4 Nu följer en skissperiod för konstnärerna i några månader. När deras skissförslag är klara görs en tredje utvärdering. En av konstnärerna får uppdraget att genomföra sitt förslag.

5 När konstverket är klart och satt i drift, besiktigas det och registreras i Region Skånes konstsamling.

Region Skånes kulturförvaltning och Regionfastigheter 2018

Grafisk form och illustration: Jenny Willman

Text: Caroline Alesmark

Foto: Bengt Flenmark (framsida), Terje Östling (sidan 5, 7, 11, 14), Nils Magnus Sköld (sidan 7), Henrik Lund Jørgensen (sidan 9, 12), Emma Wieslander (sidan 14), Lars Strandberg (sidan 15)

Arkivbild sidan 9: Malmö sjukvårdsstyrelse - Allmänna sjukhuset / Malmö stadsarkiv

skane.se/konstnarligauppdrag